

حریت فکریه

عمل اداره سی: باب عالی جاده سنده
یکی عثمانلی مطبعه و کتبخانه سی

آبونه شرائطی:

مالک عثمانیه ایچون سنه لکی ۴۰ آلتی آلتی ۱۵ غروشد
مالک اجنبیه ۵ ۱۲ ۵ ۷ فراقدر

جلال نوری بك

جواب صواب اولدینی اعتقادندہم .
چونکہ پیغمبر ذیشان افندمن نازل اولان آیات
شریفہ نیک حرفیاً یا زلستی امر و فرمان بیورمش (و انالہ
لحافظون) مصداق شریفنچہ جناب رب العالمین قرآن کریمک
حفظ و صیانتی تکفل بیوردیفندن ینہ کندی الہامات
ربانیہ و ارادۂ صمدانیہ سیلہ متفرق اولان آیات شریفہ
اصحاب کرام طرفندن جمع و ترتیب ایدیہرک قرآن کریمک
حفظ و صیانتی حقندہ اولان وعد الہی یرئی بولشدہر .

دارالفنون و مدرستہ الواعظین

حدیث شریف معلمی

مکی بن عمرو

مأمورینک حالت روحیہ سی

حکیم دقیقہ دان جلال نوری بک افندی بہ
جداً (حریت فکریہ) دہ بر فکر حریتلہ اجالہ
قلم ایدیہرک سائر ارباب فکر و قلمہ نمونہ نمای جرأت
اولان مقالاتکیزی برخواش مستثنی ایلہ او قویان ،
ہر او قودنچہ روحاً کالانکیزہ حیرتی آرتان بومفتون
من ایا کزہ ، مجموعہ نیک ایکنہچی نسخہ سی ترین ایدن
« اخلاق مأمورین » سر لوحہ ملی مقالہ کز بر ساق اولدی .
اولکی سنہ بہ قدر دوام ایتش اولان « ملکیہ »
مجموعہ سندنہ مأمورلرک مسالکی ، احوالی ، حالات
روحیہ سی ، تعبیر کز جہ سجایای حقندہ برخیل مقالہ لردہ
بن یازمشدم . کندم او زمرہ دن بولندیئم ، عمرمک اون
بش سنہ سی او محیط ایچندہ کچیردیکم ، حالادہ کچیرمکدہ
اولدیئم ایچون بر جوق صفحاتہ ، مختلف اشکالہ اطلاع
حاصل ایتش بولونیورم . بو اعتبارلہ « مأمورلرک حالات
روحیہ سی » حقندہ سرد مطالعاتہ کندیمدہ بر حق
و صلاحیت دیمزسم ہلہ بر قناعت و جرأت کوردیورم .
مقالہ کزدہ کی شدتلرہ مستحق اولانلر ایچون ہیچ

بمدالجع ینہ آیات قرآنیہ نازل اولدیغندن ترتیب اولک
ناقص اولسی لازم کاور ایدی .

خصوصیلہ نبی محترم افندمنک او اخر عمر سیدہ لرندہ
وحی الہی کثرتلہ نوارد و تعاقب ایتش ایدی .

فقط نبی ذیشان افندمنک حین ارتحال لرندہ صحابہ
کرام حضراتی آرق و حیک منقطع اولدینی و امر
تشریمک نہایتہ ایردیکنی و ترتیب نبوینک ختام بولدینی
اکلا دقلری کی یمامہ وقعہ سندنہ مسیلۃ الکذاب عیارہ سندنہ
حفاظ قرآدن یوزلر ایلہ ذوات کرامک احراز رتبہ
شہادت ایلدیکلرینی کورنچہ ابو بکر الصدیق حضرتلرینک
زمان خلافتندہ حیاندہ قالان حافظلری بر آریہ طویلا یوب
ذہن لرندہ محفوظ اولان آیات قرآنیہ سی جمع و ترتیب
ایلدیلر .

بو حالدہ قرآن کریمک زمان صدیق اعظمیدہ جمع
و ترتیبی حکمت اوزرہ مبتنی ایدی . دہا اول و دہا صکرہ
جہی مناسب دکل ایدی .

مع مانیہ قرآن کریمک کافہ سی عصر سعادتندہ متفرق
صورندہ کاغذلر ، لوحلر ، دریلر ، کیمکدر و سائرہ
اورزینہ یازمش ایدی . زمان صدیق اعظمیدہ قرآن کریم
جمع اولتورایکن یالکز صحابہ کرامک محفوظات ذہنیہ لرینہ
مراجعتلہ اکثفا ایدلیوب بلکہ نبی محترم افندمنک عصر
سعادت لرندہ و حضور پیغمبریدہ یازلدینی مقبول الشہادہ
بر جوق ذوات کرامک شہادت لریلہ ثابت اولان اوراق
و لوحلرہ دخی مراجعت اولتیش ایدی .

کتب صحاحدہ بیسان ایدلشدہرکہ بو کون مصاحف
شریفہ دہ یازیلان آیات جلیلہ قرآنیہ نیک کافہ سی حرفیا
عصر سعادتندہ دخی یازمش ایدی .

و قرآن کریمک عصر نبویدہ محفوظ و محف شریفہ دہ
مکتوب اولدینی (تیلو صحفا مطہرہ) آیت شریفہ سی
دخی اثباتہ کافی بر دیلر جایلدر . یالکز صحابہ کرام
حضراتی متفرق اولان آیات جلیلہ ی بوشکل حاضر اوزرہ
جمع و ترتیب بیوردیلر بویانامز ایراد بیوردیلان سؤلکیزہ

آلند قدن سو کرہ صیرہ ایلہ اولیٰ الدیزی دیدیکم جملہ رد ما غمدہ ،
یا خود لسانمدہ بر بولہ بیایر . یوقسہ آجقده ، یعنی
معاشمز بولندیغ مدتیجہ آفرمندن ، اگر متذلزلانہ
« محتاج ، عالمہ افرادی کثیردر ، مقدورم ... »
معاشنی افادہ ایدن مختلف قابلردہ دوکولش حمل محرکہ
جیمقمازسہ هیچ اولمازسہ « حقدرد ، لیاقم وار ،
صیرم کلدی ... » وامشالی افادات مدعیانہ دن باشقہ
الفاظ خروجنہ امکان یوقدر . وقتسا کہ بر مأموریتلہ
« قایرلیرم » ، اوساعتمدہ اعتباراً بکا باشقہ رونقده
بر طلاقت ، جریثانہ بر بلاغت کلیر ، شاعر ، ادیب ،
نطوق ، لیب کسلیلم ، همان هر نوع مزایادن بحثہ
کندیمدہ بر قوت بولورم .

ایشته سیزہ برحالت روحہ ! ... سیزہ بونی بیلمم
اخلاقاً مذموم می عد ایدہ جکسکیز ، مأمورک حال
ضروریسی اولہرق معذوری بولہ جقسکیز ؟ بکا
صورارسہ کز : عنائی محیطی ایچندہ ، کوردیکی تربیہ
بیثیہ ، اجتماعیہ وسأرمیہ نظراً معذوردردہ برم .

شیمدی مأمورلر مزی بر نقطہ نظر دن تقسیم ایدرم .
بجہ زده مأمورلر اساس اولہرق ایکی صنفہ آیریلرلر ؛
برنجیسی : حسب العائلہ ، برکچنہ جکی بولنما یوب اساساً
مأمور اوغلی مأمور اولہرق یاشامش ، حیاتی صاغ
الینک اوج بارماغی آرسنہ منحصر خزینہ خواران ،
ایکنجیسی دہ : کرچہ بابا وددہ سندن منقل اسباب
میشتی موجود ایسده الدن هیچ برایش کسہ دیکی
ایچون « شان و اعتبارلہ یاشامق » هوسی سوقیلہ مأموریت
سوداسنہ دوشہرک استحصال وظائف ایدنلر .

برنجیلر ، دولتک خاص مالیدرلر ؛ قایدن قوغسہ
بخرہ دن کیرن ، آزاد قبول ایتمہن ، مرکز صایدیفکیز
هر نوع شکله کیرمکہ میا بولنان قسمدر . بونلر بعضلرینک
آرزوستہ رغماً مأمور قلفہ محکومدر . ایکنجیلر ایسہ ،
اساساً بر مجبوریٹ مادہ ومعنویہ لری یوق ایکن کندیلرینی
اواحتیاجہ زبون قیلہرق بالا اختیار بویونلرینہ بویوندورونی

بردیہ جکم یوق ؛ سزکله ہم آغازم ؛ آنجق بوسیرہ دہ
توضیحی حقیقت ، انصاف ، حق برستی نامہ لازمہ دن
بیلدیکم بعض نقاطک تنویرنی وظیفہ دن عد ایتدم .
اساساً فکر حق ، محبت حقیقتلہ مشبوع بولنان مسلککیزہ
توافق ایدہ جکی اعتقادم بکا بوقات دہا مشوق اولدی .
اول باول شوراسنی بیانہ مجبورم کہ : بورادہ مسلکم
اعتباریلہ مطالعہ تکیزہ قارشی مذاقمہ ویا مقابلہ حسن واملیلہ
قلمہ صارلمش دیکلم . بونون بیانانکیزی مطلقیتی اوزرہ
حقیقت وواقع اولہرق قبول ایلہ برابر بوندہ محتاج تنویر ،
تفسیر ، توضیح ، تشریح بعض نقطہ لر کورییورم . بو
وظیفہ نی ایفا ایلہ سزی تصحیح دیکل ، فقط ملاحظہ
تکیزی توسیع وتفریع ، اسباب موجبہ سنی ارانہ وایضاح
ایتش اولیورم .

اوتہ دن بری مطالعہ لر می مطلقا بر مثال وقوعی ایلہ
تأیید مقتضای مسلکم اولدیغندن بورادہ دہ تمہید ایدہ جکم
هر مسئلہ نک مثالی دہ یانی باشندہ ذکر ایدہ جکم .

••

زده مأمورلر ! عمومیتی اعتباریلہ ناصل برغایہ
تعقیب ایدرلر ؟ ... بوسؤلک جوانی وبرمک ایچون
چوق دوشوشومکہ حاجت یوق دیکلمی یا ؟ ... مسئلہ پک
سادہ :

— بوغازطوقلغہ یکینمک ، امکان وفرصت بولونورسہ
بر مرتبہ دہا بویکسہ لوب دہا فضلہ جمعا شہ نائل اولمق ! ...
سز بوجملہ نک طیش طرفندہ :

« حجت ، فداکاری ، حسن خدمت ، وطنپرورلک
والخ ... » کبی برطاقم بارلاق ، یالدریزی جملہ کورہ
بیلیرسکیز ، لیکن ایچ بوزندن باقدیفکیزدہ یوقاریکی
جملہ دن باشقہ سنی کورہ مزسکیز

سزہ پک آجی اولماقہ برابر حقیقت اولدینی ایچون بلا بوا
کندی حسامہ اعتراف ایدہ جکم کہ : اول باول نم بولندیغ
وظیفہ دہ برنجی غایم ، کندیمک ، بسلہ دیکم عالمہ مک معیشتی
تأمیندن عبارتدر . بوغایہ حصولہ کلدکن ، امنیت آلتہ

— استغفرالله ... اوت ، مقصدكزى آكلایورم .
 — لكن بك افندى ، عینى قوتده برمنزیه فطرة
 مالك ايكن مجرد درد معيشت ، مسئوليت عالیه بارى
 آلتنده ايكن بوكوم ، حقلى حقز هرضرهيه قاتلانغه
 محكوم ، نفسنه ظالم ، غيرينه مظلوم ياشامق مجبوريتده
 اولانلره قلاب آجپازميسكز ؟ ...
 — اوت ، حقلياسكز .

— نيچون رمامورك استاذكاهى حقى ، قانونى ،
 وجدانى اولماسين ؟ ... نيچين مستغنينك سربسته اورتيه
 آتدني برحقيقتى بلكه اولدن دها بوكك برمعنويه مالك
 اولان محتاج بوقوتوقى اضطرارنده قالمسين ؟ ...
 — اوت ، حقلياسكز ...

— مادام كه هنوز مأمورلر ، قانونك تأمين ايتديكى
 حقوق ايله دكيل ، شخصك حائر بولندينى امتياز
 مستند ايلديكى ، حس ايتديكى سويليه ، اسماع
 ايده بيلور ، او حالده هيچ برزمان بولورك مزبيليسى ايله
 مزبيلسزنى تفرقه امكان بوله مابه جغز ... زيراحدا آلتنده
 صاحب مزيت اولان او جوهرى اظهار ايدمه جك كه
 نه قيمت وقيراطده اولدينى آكلاشيله بيلسين . نادرا ،
 تصادفك لطفنه مظهر اولوب ده لايق اولدينى برمقام
 اشغال ايدن بوكي ارباب لياقتدن بعضارى واصل اولدقلرى
 اومقامده اميدك بك فوقده ايشلر ، خدمتلر كوريورسده
 ا كثرى عقيم ، غنوم اللسان اوله رق يلكيز عالیه سنى بيله ملك
 ايچون بر آت صما اوله رق ياشامغه محكوم ، عمرلرني تباه
 ايدوب كيدبورلر .

..

مز ، جلال بك افندى ، بوكيار حقده مستنلاردن
 بحث ايتيورز . بو يور يورسكز ، فقط ايشته بوكيلرك
 مستشاقلرى ، طالعك بر جلو نادرينه اوغرايان ،
 برچونخده مزاجكيرلاك صنعتنه يا آشناسزلقدن ويا همت
 عاليه سنك عدم وافتقندن تكرار كوشه صمت وسكونه
 عودت ايدنلره انحصار ايتش اوليور . يا عجب بوفطرده

طافايلردر كه بنم حيرتارله باقوب باقوبده برتورلويخايل
 وقميل ايدمه ديكم قسم بولنلردر . بيلم لفظى برشرف
 واعتبار نامنه مقابله اوله رق ناصل آبرولر دوكلور ،
 مدلتلره قاتلا نساير !

شوقدر كه بن رنجيلرى معذور كورمكله برابر دائما
 بوايكنجيلرى اولنره ترجيح ايدهرم . بولنر مياننده
 تذلل ، وظيفه سنى سوء استعمال ، حتى ارتكاب ايتش
 اولانلر بولونورسده هر حالده حريت فكريه سنى ،
 سربستى وجدانيستى استعمال جسارتى كوستهرن
 محدودالعدد مأمورلرده ، يوزده طوقسان اعتباريله ،
 بوقسم مياننده بولنور . لكن بته آدامايلم ؛ او بودجه
 خواران آره سنده اوله لرده وار كه قابليچنده قاينان ،
 آتش تاثرى ديلي طريقيله آخرى ياقه مازسده بصيلاى
 طريقيله ساجلرني ، بيق وصاللرني باقوب ناربيضا
 حالته قوپان بك چوق حساس ، متأثر ، قيمتدار كيমে لرلر .

..

بركون خزينه معاشندن مستغنى ، ثروت وسامانيه
 مكنتى برذات ايله كوروشبوردم ؛ خدمات عموميه ملك
 يوكسك مناسبنده طولاشمش ، نهايت آهنگه آياق
 اويدورمه ماديقتدن آره دن صيرافه لزوم حس ايتش اولان
 بوداته ديشدم كه :

— بك افندى ، فقط دارلمايكز ، سزه چسورانه
 حركت قوتى بخش ايدن ، هرشيدن اول خزينه احتياجندن
 وارسته بولما كز ديكلميدر ؟

— اوت ، اونك دخل عظيمى انكار اولمه ماز .
 — لكن بوسئالمدن ، اومزيتكزى استخفاف
 معنائى چيقارمايكز ؛ برحقيقت قطعيه اعتقادنده بولنديغ
 بر كيفيتى سز دنده اعتراف ايدلش كورمك ايسيتيورم .
 يوقسه اساساً عيني صورتده معيشتى كندى ايراديله امين ،
 خزينه معاشنه غير محتاج بك چوق ارباب مقامات بيليرم كه
 هضمكار اقده محتاجين حقيقه يه طاش چيقاربورلر . بولنر
 آره سنده سرك بوخفتلستكز قيمتدار برمنزيتدر .

* *

بو قدر مسرودادن بر نتیجہ جیقاہمق لازم یا .
نچہ مأمور من اوج اساسی قسمہ آریرلیر :

برنجیسی : اساساً حسن اخلاقہ ، سنجیہ مالک
اولانلرکہ بونلرک فطرۃ مالک بولندقلری منیتلری نہ
عبدالحمید دورنک رجال فاسدسی بوزمشدر ، نده دور
مشروطیت منیتلرینہ بر آفریر ورمشدر . فقط بونلر
یک آزدلر . بولق ایچون مومله آرمالیدر .

ایکنجیسی : لین امریکہ ، ہر قالبہ کیر ، نام زمانہ
آدمی ، امامہ تابع ، آراہ صاحبک دوروکی چانقدہ
ماہر اولانلردر . بونلر اکثریت عظیمہنی تشکیل ایدلر .
بونلرہ فنا دیمہمیلیدر . قولای یولہ کلدکلری ایچون ہر
حالدہ خدمتلریدن استفادہ اولنور .

اوجنجیسی : فطرۃ فاسد ، ہیچ برسمادت ، ہیچ
بر مصیبت مسلککنہ خلل ویرممش ، نیت فاسدہسندن
واز کچرہممش اولانلردر . بیک شکرکہ بویہلریدہ
آزدلر . آرتیق بونلرک اصلاحنہ امکاں مقصور اولمایدندن
ہر حالہ جمعینک بوکیبلردن تطہیری چارہلرینہ باقیلماایدلر .
بونلری طانیچقدہدہ کوچلک چکیلمز . چاق بللی اولورلر .

بو حالہ کورہ یایہلحق اک کسیرمہ تدبیر :
قانوناً ہر مأمورک وظیفہ وصلاحیتی لایقلہ تعین
ایلہ حرکاتندہ سربست براقق ...

او مأمور ، صلاحیتی حسن استعمال ایدہبیلورسہ نہ
اعلیٰ ا یوق یوزینہ کوزینہ بولاشدیر یورسہ اوزاندیر .
ماہرق در حال حسابی کسوپ لایقی بولدرمق ، دستکاء
اداریہی اویلہ مضر عاملدن تخلص ایتک کہ بودہ :

وظیفہ = مسئولیت

کلہلرلہ خلاصہ ایدیلر .

— بیرون : ۱۹ شباط ۳۲۹ —

ع . سنی

بولانلر حقیقتندہ او قدر نادر میدرلر ؟ ... عجبا میدان
واردہمی آت یوق ، بوقسہ قوشہ بیلہجک آتلمی میدان
بولہمیور ؟ ... اصل محتاج تأمل ظن ایتدیکم نقطہ بودر .
بن چوق اولدقلری ادعاہندہ دیکم ؛ لیکن مقدار حقیقی نی
بولہ بیلہک ایچون اولنلری ، کنیشجہ بر میدان کسوتروب دہ
قوشوبہ دعوت لازم کلزی ؟ ...

بومناسبہ شوراسنی دہ عرض ایدہم : دوراستبدادہ
مأمور ، فقط حالہ قارشی مغموم ومقہور یا شایان یک
چوق ناموسکار ، حبت شمار ذوات طائرم ؛ بونلر
دائرۃ محرمیتلرینہ کیرنلرہ کشف راز ایلہ دردلی دردلی ،
یانہ یانہ حسبحال ایدر ، حتی کوز یاشی دوکرلردی .
ایشہ بونلرہ او دورک خادملرندن ایدی ... لیکن
عجبا اونلرہ :

— نیچون قاجادیکیز ، نیچون قارشی قومادیکیز ! ..
دیمک حقنہ مالکمی بز ؟ ... بونلرہ ، نہ وضعیت وانصافہ
چوچوق چوقلقرلندن وازیکمہلرینی تکلیف ایدہبیایدک ؟ ..
شیمدی بونلرہدہ موداسی یکیش ، اسکی دور آدملری می
دیہجکیز ؟ ... خلاصہ کنیشلکی یوزلرہدہ دیکل ، ہر
حالدہ اوزلرہدہ آراق ضرورستندہ بز . مثلاً :

یتشی بولان ویا کچن (فون درغولج) پاشایینہ
راستاز حرب اولہرق قبولہ آمادہ اولہبیلیرز وسمک
چکیئلککی فکریئلکدہ کچیلئلککنہ قارشیایق طوتمایز .

واقعا بوختہ ونا بختہلری آیرد ایتکدہ مهم بر
مسئلہدر . ذاتاً مسئلہنک اصل تراکت پیدا ایتدیکی
نقطہ بودریا ! ... ہپ آردیہ بویاسنی دیکشدرن قارہ
کدیلر ، عاریت پوست اکتسا ایلہ صف اولیایہ قاریشانلر
دیکلی کہ تفریق الوانہ مانع اولیور ؟ ... آم او انسان
آلاجملری ، .. نہ قدردہ ایچرلہمہدر ! ... بونک
ہیچ دہ چارہسی یوق دیکل :

وار ایسہ شہمک اگر اور محک تجربہیہ
ایشہ لوح ، ایشہ قلم ، ایشہ کتب ، ایشہ خول
قاعدہسنہ مراجعت ، ار کچ ہر حقیقی اظہار ایدر .